

SLOVENSKÁ FILHARMÓNIA

76. koncertná sezóna 2024 / 2025

KLAVÍR A KLAVIRISTI

Cyklus K

19. 11. 2024 / utorok / K1

Malá sála Slovenskej filharmónie / 19.00 h

Voyage dans la nuit / Cesta nocou

65'

Franz Liszt (1811 – 1886)

Transcendentálna etuda Harmonies du soir,
S. 139 č. 11

Robert Schumann (1810 – 1856)

Fantasiestücke, op. 12

In der Nacht

Claude Debussy (1862 – 1918)

Bergamská suita

Svit luny

Salvatore Sciarrino (1947)

De la nuit

Maurice Ravel (1875 – 1937)

Gašpar noci, M. 55

Ondine

Franz Schubert (1797 – 1828) / **Mariangela**

Vacatello (1982, transkripcia pre klavír)

Nokturno, op. 148, D 897

Fryderyk Chopin (1810 – 1849)

Nokturno Es dur, op. 9 č. 2

Nokturno Des dur, op. 27 č. 2

Nokturno cis mol, op. posth.

Alexander Skriabin (1872 – 1915)

Sonáta pre klavír č. 9 Messe noir, op. 68

Dramaturgia programu protagonistky dnešného večera, Mariangely Vacatello, má za cieľ preskúmať najrozmanitejšie odtiene hudby viažucej sa k téme noci, ako aj jej rozmanité inšpiračné zdroje. Vybraní skladatelia, ktorých jedinečné hudobné poetiky navzájom nezriedka prudko kontrastujú, sa vo svojich dielach zaoberajú „*znepokojivým konfliktom medzi svetlom a tmou*“, kedy noc už nepredstavuje len „*čas vítaného odpočinku*“, ale je „*časťým zdrojom znepokojujúcich snov a nočných mor*“.

Transcendentálne etudy (*Études d'exécution transcendante*) **Franza Liszta** patria k jeho najhrávanejším a zároveň najreprezentatívnejším klavírnym kompozíciám. Svojou technickou náročnosťou patria k vrcholom virtuóznej klavírnej literatúry, no ich poetickosť a nadčasový tonálny jazyk ich zároveň radia k výnimočným počinom romantickej literatúry. Definitívna podoba cyklu z roku 1852 vznikla prepracovaním dvoch Lisztových skorších zbierok etud z rokov 1827 a 1839. Liszt pôvodne zamýšľal napísať koncertné etudy vo všetkých tóninách. Napokon ich však dokončil len dvanásť. Usporiadal ich po dvojiciach v paralelných tóninách radených v slede klesajúcich kvínt (C dur – a mol, F dur – d mol, B dur – g mol atď.). Až na dve dal všetkým etudám názvy odkazujúce na ich mimohudobné námety, čerpajúce či už z literatúry alebo prírodných a náladových obrazov. Liszt venoval cyklus dvanástich *Transcendentálnych etud* svojmu učiteľovi a jednému z najdôležitejších priekopníkov žánru klavírnej etudy – Carlovi Czernému. *Etuda č. 11 Des dur – Harmonies du soir* (*Harmónie večera*) patrí k výrazovo a obsahovo najosobitejším skladbám z tohto cyklu, preto sa často uvádza aj ako samostatné dielo a nielen ako súčasť celku. Zvukomalebná skladba navodzuje zväčša pokojnú scéneriu (vrátane obrazu vzdialených úderov zvonov), no zároveň obsahuje technicky náročné prvky klavírnej hry ako napríklad lomené oktávy, sledy akordov v širokej sadzbe, arpeggiové pasáže, vzdialené skoky a podobne. Dielo je mimoriadne bohaté na rozmanité sonoristické efekty a dosahuje až orchestrálnu zvukovosť.

Robert Schumann skomponoval jedno zo svojich najpopulárnejších diel – osemdielny klavírny cyklus **Fantasiestücke, op. 12** v priebehu niekoľkých málo dní na jar a v lete roku 1837 v Lipsku. V tomto období skladateľ s obľubou používal pojem „fantázia“ vo svojich rôznych písomných vyjadreniach. V opuse 12 napokon etabloval využitie slovného spojenia „Fantastické skladby“ pre názvy určitého žánru hudobných diel. Je viac než prav-

depodobné, že k pomenovaniu svojich skladieb ako *Fantasiestücke* Schumannna inšpirovala aj literárna forma, ktorá mala blízko k útvaru rozprávky, a ktorú rozvíjal aj jeden zo skladateľových najvýraznejších inšpiračných zdrojov – romantik E. T. A. Hoffmann vo svojom štvorzväzkovom diele *Fantasiestücke in Callots Manier* (1814 – 1815). Schumannov klavírny cyklus predstavuje čo do dĺžky síce neveliké, výrazovo však veľmi intenzívne imaginatívne hudobné obrazy pestrej náladovej palety – od intímnej, srdečnej, vášnivej či dokonca humornej nálady k nočnému obrazu v piatej časti cyklu *In der Nacht* (*V noci*). Jej búrlivo vášnivú atmosféru len dočasne upokojí nokturnová nálada v strednom úseku skladby.

Bergamská suita (*Suite bergamasque*) pochádza z ranej tvorby jedného z najvýznamnejších protagonistov hudobného impresionizmu, **Claudea Debussyho**. Jedná sa o cyklus štyroch skladieb (*Prélude – Menuet – Clair de lune – Passepied*), ktoré mladý skladateľ napísal v roku 1890, no tlačou boli vydané až o pätnásť rokov neskôr, kedy už Debussy skomponoval vrcholné klavírne cykly ako *Obrazy* či *Rytiny*. To potvrdzuje, že autor si bol vedomý hodnoty svojho skorého diela i s odstupom času. Tretia časť cyklu – *Svit luny* mala mať pôvodne titul *Promenade sentimentale*, no krátko pred notovým vydaním ho skladateľ zmenil. Skladba je odrazom autorovej tendencie, nechať sa inšpirovať pozorovaním určitého javu či prírodného obrazu a to následne stvárníť pomocou tónov. Jedným z jeho obľúbených motívov bol aj mesiac a jeho žiara. Sám Debussy hovoril vo vzťahu k tejto skladbe o evokácii mesačného svitu v letný predvečer, ktorý preniká cez listy stromu. *Svit luny* patrí k autorovým najvyhľadávanejším dielam vôbec a jeho popularitu dokazuje aj nespočetné množstvo transkripcií pre rôzne nástrojové obsadenie.

Salvatore Sciarrino patrí k najhrávanejším súčasným talianskym skladateľom. Sicílsky rodák s hudbou začal experimentovať ako dvanásťročný a sám sa v kompozícii považuje za samouka. V roku 1969 sa presťahoval do Ríma, kde navštevoval hodiny elektronickej hudby u Franca Evangelistiho na Accademia di Santa Cecilia. V neskorších rokoch vyučoval na konzervatóriu v Miláne a na Accademia Musicale Chigiana. Svoje diela napísal pre také renomované hudobné inštitúcie, akými sú napríklad Teatro alla Scala, RAI, Teatro La Fenice di Venezia, operné domy v Stuttgarte, Frankfurte, ďalej pre Concertgebouw Amsterdam, London Symphony Orches-

tra, Tokyo Suntory Hall, či festivaly ako Donaueschinger Musiktage, Wien Modern, Wiener Festwochen, Berliner Festspiele a d'. Český skladatel Petr Bakla charakterizuje Sciarrinov spôsob tvorenia hudby nasledovne: „*Sciarrinove zvukové krajiny, jeho pazvuky, extrémne tiché dynamiky, komponovanie prostredníctvom relatívne malého počtu prvkov akoby kolážovito uvádzaných v stále nových a nových konfiguráciách, výstavba v podobe vrstiev striedavo sa vynárajúcich a zase ustupujúcich do pozadia s využívaním ‚strihov‘ a ‚prelínačiek‘, vedomé zachádzanie s priestorom a vytváranie ilúzie priestorovosti – to všetko je tvaroslovie aj poetika vlastná pôvodne elektronickej hudbe*“. Sciarrinovo rané klavírne dielo **De la nuit** z roku 1971 je založené na citátoch z Ravelovho klavírneho cyklu *Gaspard de la nuit*. Rôzne pretransformované úryvky z Ravelovho diela zasadzuje Sciarrino do nových, často veľmi neočakávaných kontextov.

Jedno z najnáročnejších diel klavírnej literatúry vôbec – trojdielny cyklus **Gaspard de la nuit** (*Gašpar noci*) vytvoril francúzsky majster zvukových farieb **Maurice Ravel** v rozmedzí mája až septembra 1908. Autor sám sa podľa slov jeho žiaka Mauricea Delagea usiloval napísať dielo, ktoré by bolo ešte virtuóznejšie než Balakirevova orientálna fantázia *Islamey*, v tom čase považovaná za takmer nehrateľnú. Názov Ravelovho klavírneho cyklu odkazuje k jeho inšpiračnému zdroju – rovnomennej zbierke francúzskeho romantického autora Aloysiusa Bertranda, vydananej v roku 1842. Literárnu zbierku skladateľovi pravdepodobne predstavil Ricardo Viñes – klavirista, ktorý premiéroval mnohé Ravelove diela, ako aj ďalšie skladby jeho súčasníkov. Ravela opantal fantastický, nadprirodzený, záhadný, tajomný, niekedy až strašidelne mystériózný svet Bertrandovej zbierky, z ktorej vybral tri básne v próze a pretavil ich do hudobných obrazov v jednotlivých častiach cyklu: *Ondine* (*Rusalka*) – *Le Gibet* (*Šibenica*) – *Scarbo*. Sám autor svoje tri skladby nazval ako „*tri romantické básne transcendentnej virtuozity*“, čím zároveň odkazoval aj na dielo Franza Liszta. Virtuozita skladieb nie je prvoplánová, ale je podriadená atmosfére, scenérii a obsahu jednotlivých básní, ktoré mal Ravel ambíciu zachytiť pomocou hudobných prostriedkov. Klavirista Alfred Cortot sa na margo Ravelovho cyklu *Gašpar noci* vyjadril nasledovne: „*Toto dielo obohacuje repertoár našej doby o jeden z najúžasnejších príkladov inštrumentálnej vynaliezavosti, aký bol kedy skladateľmi vytvorený*“.

V roku 1827 zložil **Franz Schubert** *Adagio* pre husle, violončelo a klavír, ktoré pôvodne koncipoval ako pomalú časť svojho *Klavírneho tria B dur, D 898*. Napokon sa však skladateľ rozhodol pomalú časť tria nahradiť inou skladbou a *Adagio* zostalo nepublikované až do roku 1845, kedy vyšlo pod vydavateľským názvom **Nokturno**. I keď tento titul pre skladbu nezvolil priamo jej autor, evokuje podmanivú atmosféru pokojnej noci, ktorá dominuje v prvom úseku diela A. Formálne členenie A-B-A-B-A v nasledujúcom priebehu skladby využíva kontrast medzi počiatočným snovým úsekom a o čosi dramatickejšim úsekom B, ktorého základ tvorí melódia podobná piesňam, aké Schubert počul v roku 1925 pri potulkách v okolí Gmundenu v oblasti Salzkammergut (Solná komora) od staviteľov mostov a lodníckych chát v povodí rieky Traun. Schubert v skladbe pozoruhodne využíva nezvyčajné harmonické nuansy a neočakávané postupy, ako aj sonoristicky zaujímavú kombináciu arpeggií v klavíri a pizzicat v sláčikoch. Bude zaujímavé sledovať, ako dielo prepracovala aktérka dnešného koncertu do podoby pre sólový klavír.

Romantický „básnik klavíra“, **Fryderyk Chopin**, celý život inklinoval k tvorbe charakteristických skladieb ako prelúdiá, balady, scherzá, valčíky, mazúrky, polonézy či nokturná, ktoré veľmi dobre vyhovovali jeho poetickým tendenciám v kompozícii. V tvorbe noktúrn inšpirovaných alebo evokujúcich atmosférou noci, Chopin nadviazal na rovnomenné skladby írskoho klaviristu a skladateľa Johna Fielda (1782 – 1837). Chopin skomponoval 21 noktúrn (vrátane tých, ktoré boli vydané až posmrtné) a viaceré z nich patria k najobľúbenejším kúskom romantickej klavírnej literatúry. Zároveň predstavujú skladateľove najintímnejšie a najosobnejšie hudobné vyjadrenia, ktorých sugestívny charakter siaha od zamyslenej reflexívnosti, snovosti, melanchólie k túžobným či pokojne radostným a vyrovnaným výrazovým polohám. Ich výrazná melodická línia býva rafinovane zdobená prepracovanou ornamentikou. **Nokturno Es dur, op. 9 č. 2** z rokov 1830 – 1831 je azda Chopinovým najhrávanejším nokturnom v širšom okruhu nielen profesionálnych klaviristov a podľa Jana Kleczyńského „urobila táto pôvabná bagatela pre Chopinovu popularitu viac než všetky jeho ostatné diela“. **Nokturno Des dur, op. 27 č. 2** s „bolestivo krásnou“ kantilénou skomponoval Chopin medzi rokmi 1833 – 1836 a podľa viacerých odborníkov je práve toto dielo tým najdokonalejším, čo vzniklo v oblasti romantického nokturna. Veľmi známa je aj skladba s ná-

zvom **Lento con gran espressione (WN 37)** v tónine cis mol, ktorá sa tradične tiež radí medzi posmrtné vydané nokturná (*Nokturno cis mol, op. posth.*). Túto klavírnú miniatúru poslal Chopin v roku 1830 svojej sestre Ludwike z Viedne. Zaujímavosťou je, že v nej skladateľ cituje z vlastnej tvorby, čo robieval zriedkakedy.

Dielo Fryderyka Chopina predstavovalo jeden z najdôležitejších inšpiračných zdrojov ranej tvorby **Alexandra Skriabina**. Podobne ako Chopin komponoval aj Skriabin množstvo klavírných miniatúr s podobnými názvami: mazúrky, nokturná, prelúdiá, impromptus, scherzá, valčíky a podobne. Okrem toho však obaja zanechali pozoruhodné diela aj v žánri klavírnej sonáty. Alexander Skriabin komponoval klavírne sonáty počas celého svojho tvorivého obdobia, a tak sú zároveň akýmsi zrkadlom vývoja jeho kompozičného štýlu smerujúceho od romantizmu k neskorým skladbám opantaných tajomnou mystikou, či extatickým výrazom, po harmonickej stránke smerujúcim k rozpadu tonality. Skriabinova **Sonáta pre klavír č. 9 Messe noir, op. 68** dokončená v roku 1913, je pravdepodobne jeho najznámejšou klavírnou sonátou. Názov *Čierna omša* nepochádza priamo od skladateľa, ale od jeho obdivovateľa a klaviristu Alexeja Podgaetského a vystihuje až diabolskú, satanskú atmosféru diela. Dielo prudkých kontrastov obsiahne výrazové polohy od akéhosi „mysteriózneho mrmlania“, cez bolesť, rozkoš, grotesku či paródiu až k najvypätejším, extatickým vrcholom. Skladba technicky veľmi náročná je plná disonancií, polyrytmiky a nezvyčajných zvukových a harmonických efektov. Sám autor sa na margo svojej Deviatej sonáty vyjadril, že sa v nej „dostal do hlbšieho kontaktu so satanským než kedykoľvek predtým“. Skriabin chápal satana ako akýsi „kvas vesmíru, ktorý nepripúšťa zastavenie – stelesňuje princíp aktivity, pohybu“.

Jana Majerová

MARIANGELA VACATELLO

Počas dvoch dekád, od svojho debutu a odštartovania profesionálnej kariéry, predviedla klaviristka Mariangela Vacatello svoju virtuozitu, interpretačnú vášeň a jedinečnú muzikalitu rôznorodému auditóriu po celom svete. Talentovaná klaviristka získala mnoho ocenení, pozitívne hodnotené sú aj jej živé vystúpenia i nahrávky pre Brilliant Classics. Jej koncerty sú pravidelne vysielané prestížnymi rádiovými stanicami.

Získala druhú cenu na Medzinárodnej klavírnej súťaži Franza Liszta v roku 1999, jej ako sedemnásťročnej rozbehol medzinárodnú sólovú kariéru, vystupovala v Teatro alla Scala v Miláne, Teatro San Carlo v Neapole, Wigmore Hall, Bridgewater Hall v Manchestri, Walt Disney Hall i Carnegie Weill Hall v New Yorku či Oriental Centre v Šanghaji. Zároveň je laureátkou medzinárodných súťaží Queen Elisabeth (2007) i Ferruccio Busoni (2005) a ako prvá Talianka získala na Medzinárodnej súťaži Van Cliburn cenu publika (2009).

Pravidelne hrá po boku orchestrov ako Filharmónia Teatro alla Scala, Filharmónia Štuttgart, Filharmónia Zahreb, Maďarskom národnom orchestri, Accademia Nazionale Santa Cecilia, WDR Sinfonieorchester Köln, Lithuanian Symphony a ďalších. S orchestrom della Magna Grecia odohrala sériu piatich koncertov S. Rachmaninova.

Záujem o súčasný repertoár jej priniesol spoluprácu s parížskou IRCAM, kde premiérovala Klavírne kvinteto pre SmartInstruments, spolupracovala so skladateľom Georgesom Aperghisom a naposledy odohrala koncert Kinderszenen Marca Momiho.

Pre taliansku televíziu RAI nahrála v spolupráci s Marcom Angiusim Beethovenov Tretí klavírny koncert a tiež Schumannove Detské scény, doplnené o texty Sandra Cappellettu. Pre televíziu RAI 5 v januári 2024 pripravila program s názvom „Farby 10 sonát pre klavír“ A. Skriabina. Vacatello bude v rokoch 2024 – 2026 hudobnou riaditeľkou festivalu Cantiere Internazionale d'Arte di Montepulciano v Toskánsku.

28. 11. / št / A2 _ 29. 11. / pia / B2

Koncertná sieň SF, 19.00

SLOVENSKÁ FILHARMÓNIA
SLOVENSKÝ FILHARMONICKÝ ZBOR

PETER BREINER *dirigent*

JAN ROZEHNAL *zbormajster*

RICHARD HARWOOD *violončelo*

William Walton Portsmouth Point, predohra

Joseph Haydn (kadencie Peter Breiner)

Koncert pre violončelo a orchester č. 1 C dur,

Hob. VIIb:1

Peter Breiner Suita z baletu Majster a Margaréta

(premiéra)

Walton, Haydn, Breiner – traja skladatelia rôznych národností, ktorých umelecký život je úzko prepojený s kultúrnym dňaním v Anglicku naprieč tromi rôznymi obdobiami. **Joseph Haydn** ako najstarší z nich pôsobil dlhé roky v Esterháze a Eisenstadte, no umelecké cesty ho zaviedli aj na anglický kráľovský dvor. Práve tam sa o sto rokov neskôr narodil **William Walton**. Dielo dvadsaťtri-ročného mladíka, predohra Portsmouth Point, je hravá a svieža rovnako ako jej predloha. Tou je obraz prístavu od Thomasa Rowlanda, ktorý je veselý a farebný ako korenie, s ktorým sa na mieste obchodovalo. Podobne širokospektrálne talentovaný ako Haydn a Walton je aj rodák z Humenného, skladateľ, aranžér, klavirista i dirigent **Peter Breiner**. Dlho pôsobil v Kanade i USA, no už nejaký čas je usadený v Londýne, kde pracuje na svojich rôznorodých hudobných projektoch. Sporadicky sa vracia i do Bratislavy. Naposledy sme ho vo filharmónii mohli počuť na jar 2024 v rámci komorného koncertu v úlohe klaviristu NW3 Tria, kde vystupoval spolu so sólistom týchto koncertov, violončelistom Kráľovskej filharmónie **Richardom Harwoodom**. Pri Breinerovej jesennej návšteve Reduty zaznie v premiére suita zo zatiaľ nezrealizovaného baletu Majster a Margaréta.

05. 12. / št / D2 _ 06. 12. / pia / E2

Koncertná sieň SF, 19.00

SLOVENSKÁ FILHARMÓNIA

JAMES JUDD *dirigent*

ZIYU HE *husle*

Felix Mendelssohn Bartholdy Ticho mora a šťastná plavba, koncertná predohra, op. 27

Benjamin Britten Koncert pre husle a orchester, op. 15

Edward Elgar Enigma, variácie na vlastnú tému, op. 36

Sir **Edward Elgar** položil základy novej tradície hudobnej tvorby na Britských ostrovoch. Pod vplyvom Sira Charlesa Stanforda a povzbudzovaný záujmom Richarda Straussa, vytvoril Elgar niekoľko diel zásadného významu, medzi ktoré patria aj Variácie Enigma. Téma vznikla údajne pri spontánnom muzicírovaní za klavírom – skladateľ vtedy určite netušil, akú slávu mu táto pomerne jednoduchá melódia prinesie. Štrnásť variácií témy je označených iniciálami, ktoré predstavujú skladateľových priateľov a známych.

Medzi ďalších významných britských skladateľov radiíme i **Benamina Brittena**. Expresívny husľový koncert vznikol počas pobytu v USA, je jeho prvým rozsiahlejším opusom. Spolu s Bartókovým, Bergovým, Šostakovičovým, Prokofievovým či Szymanowského koncertmi patrí medzi ikony husľovej literatúry 1. polovice 20. storočia. Sólový part naštuduje mladý, dvadsaťpäťročný čínsky huslista **Ziyu He**. Vo viedenskom Musikvereine debutoval ako sedemnásťročný, u nás ho čaká debut práve počas dvojice decembrových koncertov. Po čase sa pred bratislavské publikum postaví i bývalý šéfdirigent Slovenskej filharmónie **James Judd**.

PIESŇOVÉ VEČERY

18. 02. 2025 / ut / P1

JUKIĆ *tenor* / **BRADIĆ** *klavír*

11. 03. 2025 / ut / P2

ZÁMEČNÍKOVÁ *soprán* / **SAMUIL** *klavír*

06. 05. 2025 / ut / P3

PORUBČINOVÁ *soprán* / **PECHANEC** *klavír*

Poznáte kompozičné umenie piesňového repertoáru? Aktuálna sezóna ponúka tri koncertné večery tohto typu. Mladý chorvátsky tenorista Tomislav Jukić, víťaz I. kategórie na Medzinárodnej speváckej súťaži M. Schneidera-Trnavského a tiež držiteľ ceny Slovenskej filharmónie predvedie talianske vokálne umenie.

Počas sezóny sa predstavia aj dve vynikajúce slovenské sopranistky Slávka Zámečnicková a Mária Porubčinová. Zámečnicková sa tento raz predstaví s tvorbou francúzskych a španielskych skladateľov, no jej recitál prinesie aj možnosť porovnať cykly A. Beach a E. W. Korngolda, ktoré sú zhodne komponované na básne W. Shakepearea. Porubčinová uzavrie večery v čiastočne talianskom duchu, bude spievať niekoľko piesní G. Verdiho, naštuduje i raritné chuťovky ako piesne J. Iršaja, K. Slavického a E. Satieho.

Partneri

Hrdý partner SF

Mediálni partneri

Slovenská filharmonia

Medená 3

816 01 Bratislava

Slovenská republika

www.filharmonia.sk

Pokladnica Slovenskej filharmónie

Reduta, Nám. Eugena Suchoňa 1, Bratislava

otvorená v pracovných dňoch po – pia 12.00 – 18.00

a hodinu pred koncertom v mieste jeho konania

Slovenská filharmonia je štátna príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR

Rezervácie

tel.: +421 2 20 47 52 33, +421 2 20 47 52 93

e-mail: vstupenky@filharmonia.sk

online predaj a rezervácie vstupeniek

www.filharmonia.sk

Predaj vstupeniek na vybrané koncerty
aj v sieti Ticketportal

Slovenská filharmonia vyhotovuje obrazové
snímky a zvukové a zvukovo-obrazové
záznamy z koncertov a je oprávnená ich použiť
prímeraným spôsobom na umelecké účely.

